

КОНЦЕПТОЛОГІЯ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ПРОРАХУНКИ

ВОРОБІЙОВА О. П.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті узагальнено основні здобутки концептології як галузі когнітивних студій, що склалася у вітчизняному мовознавчому просторі, окреслено проблеми, які потребують вирішення в межах лінгвоконцептології та художньої концептології, а також зазначено деякі недоліки і прорахунки в тлумаченні та аналізі концептів. Особливу увагу приділено перспективам розбудови художньої концептології у її лінгвопоетологічному і міждисциплінарному ракурсах.

Ключові слова: концепт, концептологія, когнітивні студії, художня концептологія, міждисциплінарний ракурс.

В статье обобщены основные достижения концептологии как области когнитивных студий, сложившейся в отечественном языковедческом пространстве, очерчены проблемы, требующие решения в рамках лингвоконцептологии и художественной концептологии, а также отмечены некоторые недостатки и просчеты в трактовке и анализе концептов. Особое внимание уделяется перспективам развития художественной концептологии в её лингвопоэтологическом и междисциплинарном ракурсах.

Ключевые слова: концепт, концептология, когнитивные студии, художественная концептология, междисциплинарный ракурс.

This paper generalizes about the main assets of concept studies, a field of cognitive studies as it has shaped in Ukrainian linguistics. It outlines the problematic issues of linguistic and literary concept studies as well as dwells upon some flaws and gaps in interpreting and analyzing concepts. A greater emphasis is laid on the new vistas in literary concept studies viewed from linguistic (poetological) and interdisciplinary perspectives.

Key words: concept, concept studies, cognitive studies, literary concept studies, interdisciplinary perspective.

*Интеллектуальные революции
выражаются и в новой постановке
вопросов [...], и в новых способах
на эти вопросы отвечать.*

(В. З. Демьянков [18, с.15])

Лавиноподібне зростання кількості наукових праць, присвячених дослідженню різноманітних концептів, яке спостерігається останнім часом у вітчизняному (так само, як і в російському) мовознавчому просторі на відміну від західних лінгвокогнітологічних студій¹, набуває ознак своєрідної моди. Це примушує замислитись над причинами подібної концептоманії (за словами А. М. Приходька) й оцінити її позитивні і негативні сторони. Ситуація, що склалася, нагадує стан справ двадцятип'ятирічної давнини, коли на піку розбудови лінгвістики тексту кожен дослідник у цій галузі вважав за доцільне запропонувати свій варіант набору одиниць, а пізніше категорій тексту. У такий спосіб інвентар текстових категорій множився, з'являлися все нові і нові їх назви, проте це небагато додавало до вже сформованих уявлень про механізми текстотворення. Поступово з текстлінгвістичних студій вихолощувалася евристика, і галузь фактично застигла у своєму розвитку, залишивши новим поколінням сталі твердження і концепції, що увійшли до загального фонду філологічних знань. З огляду на постійне примноження "концептосутностей" різних рангів і нарощування їх інвентарю хіба що не в геометричній прогресії, чи не загрожує така сама доля і концептології у її чинному, гіпертрофованому вигляді? Спробуємо дати власну відповідь на це запитання.

Можливими є, на мій погляд, два протилежних за вектором сценарії розбудови концептології як галузі когнітивних студій: екстенсивний (тобто і далі вшир, шляхом накопичення даних про концепти, описані за схожими лекалами) й інтенсивний, спрямований на пошук нових точок росту, нових ракурсів дослідження концептів і концептосистем на тлі евристично вагомих узагальнень стосовно їхніх структури, змісту, взаємозв'язків та інших конститутивних і комбінаторних параметрів. Проте найдоцільнішим і, напевно, найвірогіднішим видається третій, інтенсивно-екстенсивний сценарій, згідно з яким накопичування даних про окремі концепти хоча і продовжиться (можливо, з акцентом на створення антологій концептів, на кшталт тих, що вже укладені російськими вченими [1], довідників, глосаріїв, лінгвістичних, філософських [20] чи культурологічних енциклопедичних словників концептів [45]), однак поступово відходитиме на другий план. На авансцену, скоріш за все, вийдуть концептологічні студії міждисциплінарного гатунку, зорієнтовані на вивчення динаміки концептів і концептосистем, їх взаємодії, механізмів формування, енергетики впливу, у тому числі сугестивного, в різних дискурсних середовищах.

Окреслення тенденцій і перспектив розвитку вітчизняної концептології у її лінгвістичному і лінгвопоетологічному вимірах, що є метою статті, не може бути здійснено без неупередженого аналізу стану справ у цій сфері когнітології з урахуванням накопиченого позитивного і негативного дослідницького досвіду. Звідси й завдання, що охоплюють: узагальнення основних здобутків концептології як галузі когнітивних студій, що склалася у вітчизняній лінгвістиці і лінгвопоетиці; окреслення проблем, які потребують вирішення в межах лінгвоконцептології та художньої концептології; а також зазначення деяких недоліків і прорахунків у тлумаченні й аналізі концептів. Тому, не зупиняючись окремо на розгляді численних праць, присвячених концептам [1; 7; 11; 21; 24 та інш.], серед яких, у плані методології й узагальнень, у сучасному вітчизняному мовознавстві варто особливо відзначити останні праці А. М. Приходька [38; 39] і більш ранні праці О. О. Селіванової [40], зосередимось на зазначених вище питаннях, які, за аналогією з назвою відомої монографії з когнітивної поетики [58], можна визначити як "*gains, goals and gaps*".

Здобутки. З-поміж основних надбань концептології, незалежно від її дослідницьких домінант, передовсім, вирізняються такі: формування самої галузі, визначення її ключового поняття, тобто концепту, та способів його маніфестації, побудова типології концептів, розробка алгоритму моделювання концептів та деякі інші. Розглянемо ці моменти детальніше.

Навряд чи знайдуться серйозні аргументи проти того, що останнім часом концептологія заявила про себе в Україні і на пострадянському просторі як окрема, у цілому *сформована галузь* – наука про концепти, їхній зміст, еволюцію, взаємні зв'язки в межах тих чи інших концептосфер або концептосистем, галузь з численними відгалуженнями, що перетинаються між собою і мають спільне чи розбіжне методологічне та/або лінгвофілософське обґрунтування [про останнє див. детальніше 33]. У методологічному плані склалися два основні напрями концептології, які умовно

можна назвати експерієнційно-менталістським і духовно-менталістським. Перший з цих напрямів спирається на філософію експерієнційного, чи досвідного реалізму, який слугує основою американської когнітивної традиції, започаткованої Дж. Лакоффом і М. Джонсоном [65], з опорою на їх попередників – Л. Вітгенштейна, Е. Сепіра, Б. Л. Уорфа, Ч. Філлмора, Ж. Піаже, В. Тернера та багатьох інших, і розвиненої їх численними послідовниками [66; 72 та інші]. Ця традиція, хоча і зорієнтована на пошук певних сенсорно-розумових універсалій, об'єктивно коріниться в пріоритетах англосаксонської ментальності. Вона виводить на передній план поняття втіленого розуміння (*embodied understanding*) як онтогенетичної і філогенетичної прив'язки процесу концептуалізації до тілесного досвіду людини і людства у цілому – досвіду, пропущеного крізь культурологічний фільтр [65, с. 14], і використовує специфічну нотацію – запис позначень концептів та концептуальних / когнітивних моделей великими малими літерами (*small caps*). Другий напрям концептології, де застосовано іншу нотацію (концепти позначаються маленькими літерами, напівжирним курсивом), є розвитком ідей Анни Вежбицької [10], які знайшли своє втілення і дальшу розбудову в численних працях російської школи логічного аналізу [напр., 29], очолюваної Н. Д. Арутюновою, розкриває особливості, передовсім, слов'янської ментальності з її духовним началом. Хоча ці два напрями концептології є в дослідницькому ракурсі цілком сумісними, вони мають певні розбіжності, що й визначає домінування експерієнційно-менталістської або духовно-менталістської моделей опису концептів і концептосистем у германських / романських та славістичних студіях, відповідно. Гірше, якщо ці моделі подекуди несвідомо змішуються, особливо у зіставних дослідженнях, або застосовуються без урахування їхнього методологічного підґрунтя.

До відгалужень концептології, чиї контури видаються вже більш-менш окресленими, належать: *лінгвоконцептологія* [11; 21; 31; 42], у тому числі зіставна [5; 44] й історична [6; 49; 63] або діахронічна [9; 26; 36; 71]; *концептологія тексту* [23 та інші] і *дискурсу* [34; 38, с. 237–248; 39]; *концептологія культури* [45; 46], включаючи лінгвокультурну концептологію [11; 24]; *художня концептологія* [2; 35; 73; 74] й *ідіоконцептологія* як її складова [74]; *інтерсеміотична*, або *мультимодальна концептологія* [62] (напр., концептологія фільму, реклами, балету тощо), а також концептологічні студії в межах мультимодальної стилістики [67, с. 30–34], що спирається на визнання наявності в художньому тексті своєї вбудованої мультимодальності [14]; *невербальна концептологія* (жестів, музики, танцю, архітектури і под.), зокрема в аспекті паралінгвального втілення концептів [38, с. 120–121]; *концептологія емоцій* [8 та інші] і *емоційних станів* [50], включаючи змінені стани свідомості [37], яку умовно можна назвати *лінгвопсихоконцептологією*; *нейроконцептологія* [52; 55] у контексті когнітивної нейронауки; *психолінгвоконцептологія* як галузь психолінгвістики [19 та інші²]; концептологія як розділ педагогічної (лінгводидактичної) когнітології.

Не всі з названих напрямів концептологічних досліджень рівною мірою репрезентовані в Україні, а деякі з них, такі як нейроконцептологія, невербальна і педагогічна концептологія, поки що практично не представлені. Проте, якщо для започаткування нейроконцептології потрібна спеціальна апаратура, а для розбудови невербальної концептології – передовсім, зміна дослідницького ракурсу, виходячи з того, що певна теоретична база для такої зміни в Україні вже існує [43; 70], впровадження лінгводидактичної, або педагогічної (як такі дисципліни прийнято називати в європейському освітянсько-науковому середовищі [67, с. 37–39]) концептології [13] – це лише справа часу. Із включенням до університетських навчальних планів магістеріуму й аспірантури курсів з методології лінгвістичних досліджень, спецкурсів чи елективів з когнітології постала нагальна проблема поєднання когнітології (та й власне інших теоретичних мовних дисциплін) і лінгводидактики. Це поєднання повинно відбутися, на мою думку, навколо трьох основних питань: 1) як правильно формувати наукові уявлення стосовно основ концептології / когнітології, тепер коли ми вже знаємо спектр типових помилок у тлумаченні та застосуванні їх основних положень; 2) як найбільш ефективно вчити методології викладання дисциплін когнітивного циклу, включаючи концептологію; 3) як найдоцільніше використовувати знання про когнітивне підґрунтя мовних явищ для опанування практичними і теоретичними аспектами іноземної мови. Значний досвід у цьому останньому плані накопичено в Польщі, у Лодзькому університеті, де група учнів проф. Рональда Ленекера, зокрема Каміла Туревич, активно впроваджують у дидактичному плані когнітивно-граматичні студії (пор. з педагогічною граматикою Л. М. Черноватого [51] з Харківського університету).

Важливим здобутком концептологічних студій є **визначення концепту**. Це справа колективних зусиль, проте головний внесок у кристалізацію такої дефініції було зроблено російськими вченими О. С. Кубряковою [28, с. 90–93] й Ю. С. Степановим [45, с. 40–76]. Саме завдяки їхнім інтелектуальним зусиллям, з опорою на напрацювання Р. Джекендофа, А. Вежбицької, Р. І. Павільоніса та інш., ми знаємо, що, з одного боку, концепт – це: 1) основна одиниця свідомості, складник "колективного несвідомого", оперативна змістова одиниця пам'яті, одиниця ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості, "цеглинка" концептуальної системи, яка 2) відбиває знання і досвід людини у вигляді "квантів" знання; 3) частково оречевлюється, вербалізується мовними засобами у вигляді їхнього значення; 4) містить істотну частку невербалізованої інформації [28, с. 90]. З другого боку, за Ю. С. Степановим, концепт виступає як 1) енергетичний згусток культури, ментальна картинка того, що не завжди можна виразити словом, але можна побачити, почути, відчути, упізнати, прозріти, згадати; а концепти загалом 2) можуть нібито ширяти над словами і речами, виражаючись (втілюючись) в них [45, с. 40, 68]. Інакше кажучи, йдеться про своєрідну корпускулярно-хвильову природу концепту, який має щонайменш дві іпостасі – конденсовано матеріальну (що ближче до власне мовних, або лінгвоконцептів) і енергіально хвильову (що характерно, передовсім, для концептів художніх).

При цьому домінування тієї чи іншої з них визначається, у першу чергу, середовищем буття концептів – мовним, культурним (де ці дві іпостасі збалансовано) чи художньо-естетичним.

Вагомим для розуміння природи концепту є виявлення ключових розбіжностей між *концептом* і *поняттям* у плані їх формування та сприйняття. Тому не можу погодитися з В. М. Манакінім, який у своїй полемічній статті [32], частково присвяченій і питанням когнітивної лінгвістики [там само, с. 28–32], стверджує, що "термінологічне розмежування *концепту* і власне *поняття*" лишається "не до кінця зрозумілим" [там само, с. 30]. Безперечно, багатьох деталей цього розмежування ми ще не знаємо, проте головне відомо: вирішальними є вектор нашої розумової-інтерпретаційної діяльності та різниця у способі інтеріоризації концептів і понять. Як зазначає В. З. Дем'янков: "Концепт ("зачаткова" істина), на відміну від поняття, яке конструюється, реконструюється. Про поняття домовляються, концепти існують самі по собі: їх реконструюють з різною мірою (не)впевненості – звідси дифузність, гіпотетичність, розмитість таких реконструкцій" [17, с. 27–28]. Крім того, на думку Ю. С. Степанова, концепт, на відміну від поняття, хоча і фіксує загальні і специфічні властивості сущого, проте не "визначається", а "переживається", тобто містить яскраві ознаки емоційного і побутового [46, с. 20].

Загалом, вагомість явища "переживання", яке втілює нерозривність когнітивних і емоційних процесів (згадаймо відомий вислів Франтішека Данеша про те, що "когніція вагітна емоцією, а емоція вагітна когніцією" [61, с. 168] та праці Антоніо Дамасіо [60]), залишається недооціненою нашими когнітологами. Саме переживання є одним із способів осягнення концептів (і не лише у сфері художньої комунікації), які можуть бути безпосередньо *названі* притаманним їм іменем, маніфестовані шляхом *зображення, вираження* чи *опису*, в тому числі художнього, або *імпліковані*, коли вони фактично "ширяють" (у термінології Ю. С. Степанова) над текстом чи дискурсом, виходячи на поверхню завдяки певним натякам, асоціаціям, іменам інших, споріднених концептів, що сукупно формують своєрідну ідеограму ключового текстового та/або художнього концепту, як-от у вірші Бориса Пастернака "Визначення творчості" (Определение творчества) з циклу "Заняття філософією" [77, с. 39], перша й остання строфи якого наводяться нижче:

*Разметав отвороты рубаики, / Волосато, как торс у Бетховена, / Накрывает
ладонью, как шапки, / Сон, и совесть, и ночь: и любовь оно. / <...> / И сады, и
пруды, и ограды, / И кипящее бельми воплями / Мирозданье – лишь страсти
разряды, / Человеческим сердцем накопленной.*

Зазначені вище *способи маніфестації концептів*, встановлення яких є інструментальним для концептології, вкладаються в певний спектр репрезентацій, розташований за низкою шкал: 1) експлікація :: кристалізація (поступове упрозорення) :: імплікація; 2) концентрована репрезентація :: кумулятивна репрезентація (нарощування) :: дифузна (розпорошена) репрезентація; 3) пряме позначення :: натяк :: комплекс асоціацій; 4) конвергентна репрезентація :: дивергентна

репрезентація. Різницю між двома полюсами останнього з протиставлень можна проілюструвати, порівнявши наведений вище фрагмент поезії Б. Пастернака, де простежується дивергентність у репрезентації ключового художнього концепту ТВОРЧИСТЬ, заданого заголовком, і відомий вірш Ліни Костенко про СТРАХ як внутрішнього цензора [76, с. 12], де цей концепт не задано ані заголовком, ані іменем концепту, ані тематично пов'язаною зі страхом лексикою. Фактично спрацьовує вертикальний контекст – знання реалій епохи, біографій шестидесятників тощо, залучення якого дозволяє читачеві зібрати ключовий для вірша концепт з мозаїки емоційно навантажених деталей, що конвергують в іконічний образ настрашеної душі, спустошеної конформізмом і кон'юнктурою:

Шукайте цензора в собі. / Він там живе, дрімучий, без гоління. / Він там сидить, як чортик у трубі, / і тихо вилучає вам сумління. / Зсередини, потроху, не за раз. / Все познімає, де яка іконка. / І непомітно вийме вас – із вас. / Залишиться одна лиш оболонка.

Зі способами маніфестації тісно пов'язане і таке явище як **профілювання концептів**. А. М. Приходько розуміє під профілізацією концепту "дисперсну техніку творення його вербального портрета" в дискурсивній діяльності людини як "матеріального представлення потенційних можливостей концепту, що опосередковується синтагматикою мовлення" [38, с. 113]. За ширшого розуміння, профілювання концепту як модус його "вербального портретування" [там само] у мові, тексті чи дискурсі, що ґрунтується на мовному висвітленні одних концептуальних ознак на тлі затемнення інших, відбиває: 1) зміни способів маніфестації концепту в діячності (напр., тлумачення конкретних емоцій зараз і у давніх греків); 2) їх зміни чи варіативність у синхронії, включаючи ідіоваріативність; 3) розходження у концептуальних картинах світу (пор. концепти МИНУЛЕ/МАЙБУТНЄ у нас та в індіанців дельти ріки Амазонки, осмислення яких у контексті ЧАСУ ґрунтується на різних базових концептуальних метафорах: ЖИТТЯ Є ШЛЯХ – у нашій ментальності, тому для нас майбутнє попереду, а минуле позаду, та ЗНАННЯ Є БАЧЕННЯ – для індіанців Південної Америки, для яких минуле попереду, тому що вони його знають і, образно кажучи, бачать, а майбутнє, як щось невідоме, позаду – його не бачать); 4) розходження у мовних картинах світу; 5) світоглядні розходження, напр., концепт СМЕРТЬ у християнській та мусульманській релігіях.

Іншим вагомим здобутком концептології можна вважати **побудову типології**, вірніше **типології концептів**, які різняться вихідними критеріями класифікації. Якщо звернутися до певних узагальнень, ключовими критеріями систематизації концептів виступатимуть такі: середовище буття та/або актуалізації, зміст концепту, його універсальність чи специфічність, місце в ієрархії або питома вага в концептосистемі, ступінь варіативності, формат актуалізації та інші. Набір критеріїв і список класів концептів є відкритим до поповнення і деталізації (див., напр., додаткові типи концептів у Приходька [38, с. 83–92]). Наведемо, з деякими власними

модифікаціями, зразки найпоширеніших типологій концептів. Так, *за середовищем буття*, яке й визначає онтологічну сутність концептів, виокремлюють: мовні (лінгвоконцепти, або вербально виражені концепти [21]); текстові [23 та її учні]; дискурсні [34; 38; 39]; філософські [16; 20]; культурні [11; 24; 45], включаючи лінгвокультурні [44 та багато інш.], та етноконцепти [41], що сукупно формують концептуарій культури – духовні концепти, "згущення культури у свідомості людини" [45, с. 40]; художні [2; 35; 73; 74] та, нещодавно уналеженні до окремої категорії, естетичні концепти. *За змістом* виділяють: категоріальні (ЧАС, ПРОСТІР), теософські (ЖИТТЯ, СМЕРТЬ, ДОЛЯ), телеономні (ПРАВДА, СПРАВЕДЛИВІСТЬ), що апелюють до вищих духовних цінностей, тощо [38, с. 87–88], антропоконцепти (МАТИ, ПРЕЗИДЕНТ), емоційні концепти [64], психологічні концепти, екоконцепти [15], міфоконцепти [53, с. 44], або концепти-міфологеми [25]. Тематичний інвентар концептів видається найбільш відкритим до поповнення і деталізації. *За місцем в ієрархії*, передовсім, текстовій, розрізняють мега-, макро- гіпер-, мезо-, катаконцепти та їхні складники [23, с. 40]; *за питомою вагою* в концептосистемі – метахтони, автохтони й алохтони, які мають різну ступінь дискурсної системотвірності і варіативності [38, с.126; 39, с.126]; *за ступенем змінності* – константи, переважно культурні, що є стійкими і постійними на певному відрізку часу, та варіативні концепти [46, с. 77].

Ми пропонуємо класифікацію концептів *за форматом* їх репрезентації. При цьому, залежно від середовища актуалізації, кожен клас концептів може виступати як мовний / текстовий / дискурсний, культурний чи художній. До запропонованої таксономії належать: 1) *одиночні* (ЛЮБОВ, ЖИТТЯ) концепти; 2) *подвійні гештальтні* (ЖИТТЯ/СМЕРТЬ [5], ЛЮБОВ/НЕНАВИСТЬ, ЧОЛОВІК/ЖІНКА), тобто такі, що припускають вживання у вигляді одиничних концептів, проте завжди мають корелятивну пару, формуючи з нею цілісний гештальт; 3) *класерні* (ШЛЯХ ДО СЛАВИ) – ті концепти, що не мають у конкретній мові власного однослівного імені, проте сприймаються як певна ментальна єдність, в імені якої деякі концептуальні ознаки експлікуються, у той час як інші залишаються імплікованими [22, с. 32–33]; 4) *кумулятивні* (SAVOIR VIVRE) концепти як конгломерат концептуальних ознак, інтегрованих у єдине ціле шляхом накопичення; 5) *картинні* (ЗОЛОТА ОСІНЬ) – ті, що легше візуалізувати, ніж описати словесно; 6) *параболічні* (ПРАЗЬКА ВЕСНА, АРАБСЬКА ВЕСНА) – концепти, що містять у максимально згорнутому вигляді певну історію чи мотив; 7) *картинно-параболічні* (ПОСМІШКА ЧЕШИРСЬКОГО КОТА) – параболічні концепти, що репрезентуються не лише вербально, а й за допомогою візуальної емблеми; 8) *есеїстичні* (МОДЕРНІЗМ, СИМУЛЯКР) концепти, тобто ті, що, будуючись за принципом мінімалізації [46, с. 20], зберігають у скомпресованому вигляді великий обсяг філософської інформації.

Окрему проблему лінгвопоетологічного плану становить *розрізнення трьох типів концептів* – текстових, художніх і естетичних. *Текстові концепти* прийнято тлумачити як "мовленнєво-розумові утворення змістового плану, які характеризуються багатосмисловою напруженістю та надкатегоріальністю і на текстовому рівні імплікують сукупності певних ознак метаобразів

художнього твору, що набувають своєї експлікації у тексті" [23, с. 24]. *Художні концепти* існують у певній ідіосфері як частині художньої картини світу, зумовленій колом асоціацій митця, і виникають як натяк на можливі значення, як відгук на попередній мовний і культурний досвід людини, що виражає індивідуально-авторське осмислення предметів та явищ [35, с.172, 174]. З інших позицій *ключовий художній та/або текстовий концепт* – це глибинний смисл, максимально й абсолютно згорнута структура, що втілює мотив, інтенції автора і породжує текст; своєрідна точка вибуху, що викликає текст до життя [27, с. 202].

Зіставлення наведених дефініцій виявляє набір рис, спільних для текстового, художнього та естетичного концептів, які характеризуються: 1) *багатовимірністю* аж до голографічності; 2) *компресією*, згорнутістю, програмністю; 3) *внутрішньою напруженістю*; 4) *множинним смислом* (за Р. Бартом) [3, с. 12, 412]; 5) *енергійністю*; 6) *емоціогенністю*, стійкою чи мінливою емоційною ауру; 7) здатністю виступати *текстовим геном* (за Ю. М. Лотманом) [30, с. 123], тобто породжувати сюжет, слугувати каталізатором текстового розгортання; 8) *вбудованою інтертекстуальністю*, існуючи як своєрідний концепт-відлуння; 9) *потенціалом набуття рис антиконцепту* завдяки відкриттю чогось нового у відомому як вияву "дисидентства у семантиці", упрозорення знаку шляхом його заперечення [46, с.158–174; 47, с. 21]; 10) *варіативністю* за шкалою "стереотипність (grêt-à-porté) :: ідіотипність (haute couture) :: кенотипність (авторське лекало)", якщо скористатися типологією словесних поетичних образів Л. І. Белехової [4, с. 312–378], спроектувавши на неї фешн-термінологію. Так, концепт СЛОНЕНЯ, за його кенотипної метафоричної проєкції на концепт КОХАННЯ (*Моя любовь к тебе сейчас – слонёнок*) у вірші М. Гумільова "Слоненок" [75, с. 246–247], з одного боку, виступає текстовим геном, спрямовуючи емоційно мінливе розгортання віршованої оповіді: від делікатної ніжності – *Он может съестъ лишь дольку мандарина, кусочок сахара или конфету* – до відчаю співчуття – *Он сделается посмеяньем черни, чтоб в нос ему пускали дым сигары* – і далі до урочистого тріумфу – *в парче и меди, в страусових перьях*. З другого боку, асоціативна аура цього концепту в її внутрішній напруженості сприяє виникненню інтертекстуально насиченої (*прикажчики под хохот мидинеток; Как тот, Великолепный, что когда-то нес к трепетному Риму Ганнибала*) текстової голограми, чий множинний смисл карбується у читацькому сприйнятті, набуваючи абрисів естетичного концепту з його вбудованою музичністю і резонантністю.

Ще одним серйозним здобутком концептології є вироблення алгоритму *моделювання концептів* за двома типами моделей: *капсульною* (ідея лінгвістичного застосування якої до опису граматичних і текстових структур належить Е. Я. Мороховській [68]) та *шаровою* [45, с. 46–56; 24; 31; 38, с. 54–64 та інш.], палімпсестною, на кшталт китайської кульки (з ядром і периферією або без подібної диференціації), котрі широко застосовуються в різних модифікаціях. В одному із своїх варіантів капсульну модель було ускладнено до моделі ментально-психонетичного комплексу (за О. О. Селівановою), який включає вербалізований компонент мислення (знання в

мові і знання про мову), невербалізований компонент мислення (досвідні знання, знання культури тощо), вербальні і невербальні образи-гешталти, психічні функції, які корелюють з мисленням, та архетипи [40, с. 113–114]. Доцільність пошарового опису концептів була обґрунтована Ю. С. Степановим [45, с. 46], який стверджував, що "оскільки концепт має "шаровиту" будову і різні шари є результатом, "осадам" культурного життя різних епох, з самого початку слід припустити, що і метод вивчення виявиться не одним, а сукупністю декількох різних методів (або, можна сказати, "методик", – проте ця розбіжність у словах не є істотною)".

Алгоритм моделювання концептів включає кілька послідовних етапів аналізу. Традиційно це: 1) визначення способів і засобів *входження* чи-то "*входу в концепт*" (термін А. М. Приходька [38, с. 49]) з мовленнєвої, дискурсної чи текстової тканини; 2) *метамовне (вербальне) титулування* (термін А. М. Приходька [там само, с. 51]) концепту; 3) *етимологічний та/або компонентний аналізи*; 4) *поняттєвий аналіз* за довідковими та енциклопедичними джерелами; 5) побудова *синонімічних або семіотичних рядів* [45, с. 56–57]; 6) реконструкція (*перцептивно-)*образного шару концепту за допомогою концептуальних тропів; 7) визначення *ціннісного (валоративного) складника* концепту; 8) встановлення *асоціативних зв'язків* між концептами шляхом побудови мережі концептів у концептуальній / художній картині світу, включаючи індивідуально-авторську, у тексті/дискурсі або на їх окремих ділянках.

Наведений алгоритм у цілому спрацьовує, коли йдеться про моделювання мовних або культурних концептів, проте буксує на своєму завершальному етапі, тільки-но ми переходимо до аналізу художніх концептів, що мають неосяжну асоціативну й емоційну ауру та широкий діапазон розгортання. Наразі існують три основні методики реконструкції художніх концептів, верифіковані не лише на малих прозових і поетичних, а й на великих літературних формах: 1) модифікована (у плані зміни вектора аналізу) *методика метаопису* [23], що ґрунтується на способі аналізу словесного художнього твору, започаткованому Андрієм Белім і далі розвиненому акад. В. В. Виноградовим [48, с. 289–297], який передбачає інференційну побудову ієрархії метаобразів різного рангу аж до кінцевого метаобразу як ідеї твору; 2) *методика побудови асоціативних мереж* [35] шляхом встановлення "синаптичних" зв'язків між ключовими концептами твору; та 3) *методика когнітивно-емотивного аналізу* з опорою на іконічність [56] або на взаємозв'язок іконічності і куматоїдності (хвилеподібності) як джерела емоційного резонансу [12] в контексті застосування теорії дзеркальних нейронів. Ще одна методика, *методика мультимодального аналізу*, яка ґрунтується на теорії вбудованої інтерсеміотичності художнього тексту, знаходиться в стані розробки і лише починає застосовуватися в межах когнітивно-поетологічних студій [73].

Прорахунки і проблеми. Достатньо вагомі здобутки в галузі вітчизняної концептології мають і свій зворотній бік. Так, захоплення аналізом окремих концептів за чітко визначеним лекалом призводить до домінування в концептологічних студіях інвентаризаційного підходу, за

якого втрачається бачення системотвірних зв'язків, важливих не лише для розкриття механізмів концептної взаємодії, а й для осягнення динаміки концептуальної картини світу в цілому та на її окремих ділянках, зрізах чи в її різних вимірах, включаючи художній. Переважно статичний ракурс погляду на концепти, за винятком спроб підключити їхню дискурсивну динаміку [33; 38; 39], заважає осмислити ті зміни, що відбулися в нашому уявленні про картину світу. Її дослідницький образ, що був початково заданий і в самому термініві, і в його подальших деталізаціях як сітки чи мережі концептів або концептуальних вузлів, поступово змінюється, набуваючи більшої динамічності і мінливості. Можна сказати, що в концептології ми, певною мірою, рухаємося від Евкліда до Лобачевського, відходячи від одномірного плоскісного тлумачення концептосфери до її багатомірної інтерпретації крізь призму хвилеподібних викривлених площин. Так, ми накидаємо на світ концептуальну сітку, але поверхня цього світу, скоріше нагадує хвилясте море, а не степову рівнину.

Підміна в аналізі концептів ментального власне мовним і, навпаки, відірваність від мовного субстрату, незнання першоджерел, посилення не на ключові фігури когнітологів, у тому числі і зарубіжних, а на випадкових для когнітології науковців (що інколи диктується їхнім статусом опонентів дисертаційних досліджень), а також досить поширене невміння реконструювати концептуально-тропеїчні моделі, що нерідко спостерігається в дисертаційних працях (і повинно бути подоланим за допомогою педагогічної концептології), тягнуть за собою дискредитацію самого когнітивного підходу в лінгвістичних і лінгвопоетологічних студіях. Тому не дивно, що зловживання концептами викликає не стільки конструктивну, скільки огульну критику концептології як такої. Інакше кажучи, подекуди відбувається підміна "білої книги" концептології, тобто критичного ставлення до різних варіантів вирішення концептологічних проблем, її "зеленою книгою", тобто критичним ставленням до самої доцільності існування і розбудови концептології і, ширше, когнітивної лінгвістики (як це власне і сформульовано у згаданій вище статті В. М. Манакіна [32, с. 28]).

Підсумовуючи ті проблеми, які наразі стоять перед концептологією, варто звернути увагу на такі основні позиції: 1) розкриття енергійного потенціалу концептів, у тому числі художніх і естетичних, у їх мінливій динаміці; 2) уточнення механізмів і способів організації концептів, у тому числі фоно- і граматичних концептів, у когнітивні структури; 3) вироблення принципів побудови етно-, соціо-, ідіо- і подібних концептуальних мереж і конфігурацій, тобто прив'язка концептів до середовища їх реалізації; 4) розробку методик інтерсеміотичної реконструкції концептів у межах загальної методології концептуального аналізу. Художню концептологію очікує рух від одиничності до кумулятивності, від статичності до динаміки, від малих форм до великих форм, від мікро- до мегареалізацій, до розуміння художніх і естетичних концептів як багатовимірних утворень голографічної природи, що володіють потужним енергетичним потенціалом як джерелом емоційного резонансу в художньому сприйнятті.

ПРИМІТКИ

¹Найсолідніші англомовні довідники з когнітивної лінгвістики [57; 69] не містять жодної згадки про концепти як об'єкт дослідження. Концепт як загальне поняття подекуди фігурує лише в контексті теорії прототипів з огляду на явище категоризації [напр., 59, с. 74–105]. Зустрічаються лише поодинокі англомовні праці, переважно польських та скандинавських вчених, присвячені розгляду окремих концептів [54; 71].

²Про розповсюдженість досліджень в галузі психолінгвоконцептології в Росії свідчить окрема рубрика "Психолінгвістика и концептология" в журналі "Вопросы психолінгвістики", що видається Інститутом мовознавства РАН.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антология концептов : [под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина]. – Волгоград: Парадигма, 2005 (Т.1 – 348 с., Т.2 – 356 с.), 2006 (Т.3 – 381 с.).
2. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология : [под ред. проф. В.П. Нерознака]. – М.: Academia, 1997. – С. 267 – 279.
3. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Ролан Барт : [сост., общ. ред. и вступит. ст. Г. К. Косикова]. – М.: Издат. группа "Прогресс", "Универс", 1994. – 616 с.
4. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... докт. філол. наук / Лариса Іванівна Белехова: 10.02.04 / КНЛУ.. – К., 2002. – 476 с.
5. Близнюк О.О. Концепти ЖИТТЯ і СМЕРТЬ: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі паремійного фонду української та італійської мов) / Олена Олександрівна Близнюк : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / КНЛУ. – К., 2008. – 20 с.
6. Бойко Т. В. Лінгвокультурний концепт MINNE / КОХАННЯ в німецькій поезії мінезангу XII–XIV століть: структурний та семантичний аспекти / Тетяна Василівна Бойко : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / КНЛУ. – К., 2011. – 20 с.
7. Болотнова Н. С. Когнитивное направление в лингвистическом исследовании художественного текста / Н. С. Болотнова // Поэтическая картина мира: слово и концепт в лирике Серебряного века : Мат-лы VII Всероссийского научно-практического семинара / 27 апреля 2004 г. : [ред. Н. С. Болотновой]. – Томск: Изд-во Томского гос. пед. ун-та, 2004. – С. 7–19.
8. Борисов О. О. Мовні засоби вираження емоційного концепту СТРАХ: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі сучасної англомовної художньої прози) / Олексій Олександрович Борисов : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / ДНУ. – Донецьк, 2005. – 20 с.
9. Ваховська О.В. Вербалізація концепту ГРІХ в англомовному дискурсі XIV–XXI століть / Ольга Володимирівна Ваховська : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / ХНУ ім. В. Н. Карабіна. – Харків, 2011. – 20 с.
10. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание: Общечеловеческие понятия в культуроспецифических контекстах / Анна Вежбицкая // Thesis. – М., 1993. – Вып. 3. – С. 185–206.
11. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / Сергей Григорьевич Воркачев. – М.: Гнозис, 2004. – 236 с.
12. Воробйова О. П. Ідея *резонансу* в лінгвістичних дослідженнях / Ольга Петрівна Воробйова // Мова. Людина. Світ: До 70-річчя проф. М. П. Кочергана. Зб. наук. статей : [відп. ред. Тараненко О. О.]. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2006. – С. 72–86.
13. Воробйова О. П. Когнітологія як експерієнційний міф: методики концептуального аналізу тексту // Актуальні проблеми філологічної науки та педагогічної практики: Тези III Всеукраїнської науково-практичної конференції / Дніпропетровськ, ДНУ імені Олеся Гончара, 8-9 грудня 2011 р. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2011. – С. 8–10.
14. Воробьёва О.П. Словесная голография в пейзажном дискурсе Вирджинии Вулф: модусы, фракталы, фузии / Ольга Петровна Воробьёва // Когніція, комунікація, дискурс: Електронний

збірник наукових праць. Серія "Філологія". – Харків, 2010. – №1. – С. 47–74. Режим доступу: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no1-2010>

15. Гребенникова Н.С. Концептуальный комплекс "Человек – природа – культура" в контексте культурно-экологического дискурса / Н.С. Гребенникова. – 2008. Режим доступа: <http://e-lib.gasu.ru/konf/biodiversity/2008/2/44.pdf>.

16. Делёз Ж., Ф. Гваттари. Что такое философия? / Жиль Делёз, Феликс Гваттари. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб: Алетейя, 1998. – 288 с.

17. Демьянков В. З. "Концепт" в философии языка и в когнитивной лингвистике / Валерий Закиевич Демьянков // Концептуальный анализ языка: современные направления исследования. Сб. науч. тр. / ИЯ РАН и др. – М.–Калуга: ИП Кошелев А. Б., Изд-во "Эйдос", 2007. – С. 26–33.

18. Демьянков В. З. О поколениях и о научных парадигмах / Валерий Закиевич Демьянков // Вопросы филологии. – 2010. – №3 (36). – С. 9–15.

19. Дженкова Е. А. Ассоциативная характеристика концептов вины и стыда в немецком и русском социумах (на материале экспериментальных данных) / Екатерина Александровна Дженкова // Вопросы психолингвистики. – 2008. – № 7. – С. 93–97.

20. Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей : [під кер. Барбари Кассен] : пер. з фр. – К.: Дух і літера, 2011 (Т.1, вид. друге, виправл. – 576 с., Т.2 – 488 с.).

21. Зусман В. Концепт в системе гуманитарного знания / В. Зусман // Вопросы литературы. – 2003. – № 2 . Режим доступу: <file://A:\concept 2.htm>.

22. Ізотова Н. П. Текстовий концепт ШЛЯХ ДО СЛАВИ в англійських біографічних романах ХХ століття: семантико-когнітивний та нарративний аспекти / Наталя Павлівна Ізотова: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / КНЛУ. – К., 2006. – 252 с.

23. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) / Олена Марківна Кагановська. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – 292 с.

24. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.

25. Колесник О.С. Мовні засоби відображення міфологічної картини світу: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та сучасних британських художніх творів жанру фентезі) / Олександр Сергійович Колесник : дис...канд. філол. наук: 10.02.04 / КНЛУ. – К., 2003. – 300 с.

26. Корольова А. В. Діахронічний вектор дослідження структур свідомості й мислення / Алла Валер'янівна Корольова // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – 2011. – Т. 4, № 1. – С. 52–58.

27. Красных В. В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность? (Человек. Сознание. Коммуникация) / Виктория Владимировна Красных. – М.: Диалог, 1998. – 352 с.

28. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е.С., Демьянков В. З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л. Г. – М.: МГУ, 1996. – 245 с.

29. Логический анализ языка. Космос и хаос: концептуальное поля порядка и беспорядка : [отв. ред. Н. Д. Арутюнова]. – М.: Индрик, 2003. – 640 с.

30. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Юрий Михайлович Лотман. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.

31. Луньова Т.В. Лексикалізований концепт ГАРМОНІЯ в сучасній англійській мові: структура і комбінаторика / Тетяна Володимирівна Луньова : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04/ КНЛУ. – К., 2006. – 352 с.

32. Манакін В. М. Мова і загальна симетрія універсуму / Володимир Миколайович Манакін // Мовознавство. – 2011. – № 3. – С. 26–40.

33. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / Алла Петрівна Мартинюк. – Харків, 2011 (у друці).

34. Морозова Е. И. Ложь как дискурсивное образование: лингвокогнитивный аспект : монография / Елена Ивановна Морозова. – Харьков: Экограф, 2005. – 300 с.

35. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу у поетиці Шекспіра / Віра Григорівна Ніконова. – Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП, 2008. – 364 с.

36. Поліна Г. В. Мовна об'єктивація концепту БОГ в англійському дискурсі XIV–XX століть / Ганна Володимирівна Поліна : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2004. – 20 с.
37. Присяжнюк Л. Ф. Змінені стани свідомості: лінгвістичний вимір / Людмила Федорівна Присяжнюк // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. – 2011. – Вип. 22. – С. 59–64.
38. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 331 с.
39. Приходько А. Н. Концепт в дискурсах vs концепты в дискурсе / Анатолій Николаевич Приходько // Дискурс, концепт, жанр : коллект. моногр. : [отв. ред. М. Ю. Олешков]. – Нижний Тагил: НТГСПА, 2009. – С. 125–139.
40. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология / Елена Александровна Селиванова. – К.: Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
41. Слухай Н. В. Етноконцепти і міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології / Наталія Віталіївна Слухай. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2005. – 167 с.
42. Слухай Н. В. Когнітологія і концептологія у лінгвістичному висвітленні : навч. посібник / Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т. П. Вільчинська. – К.: Вид-во КНУ, 2011. – 368 с.
43. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англійському дискурсі : монографія / Людмила Василівна Солощук. – Харків: Константа, 2006. – 300 с.
44. Старко В. Ф. Концепт ГРА в контексті слов'янських і германських культур (на матеріалі української, російської, англійської та німецької мов) / Василь Феодосійович Старко: автореф. ... дис. канд. філол. наук : 10.02.15 / ІМ ім. О. О. Потебні НАНУ. – К., 2004. – 16 с.
45. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Юрий Сергеевич Степанов. – М.: Школа "Языки русской культуры", 1997. – 824 с.
46. Степанов Ю. С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации / Юрий Сергеевич Степанов. – М.: Языки русской культуры, 2007. – 248 с.
47. Степанов Ю. С. "Понятие", "концепт", "антиконцепт". Векторные явления в семантике / Юрий Сергеевич Степанов // Концептуальный анализ языка: современные направления исследования. Сб. науч. тр. / ИЯ РАН и др. – М.–Калуга: ИП Кошелев А. Б., Изд-во "Эйдос", 2007. – С. 19–26.
48. Степанов Ю. С. Французская стилистика / Юрий Сергеевич Степанов. – М.: Изд-во "Высшая школа", 1965. – 355 с.
49. Троць О. В. Вербалізація концепту ДОЛЯ у давньогерманських мовах: етнокультурний аспект / Олена Володимирівна Троць : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / КНЛУ. – К., 2008. – 20 с.
50. Харкевич Г. І. Відображення стану тривоги персонажа в англійській художній прозі: семантико-когнітивний та нарративний аспекти : автореф. дис... канд. наук: 10.02.04 / КНЛУ. – К., 2007. – 20 с.
51. Черноватий Л. М. Основи теорії педагогічної граматики іноземної мови / Леонід Миколайович Черноватий : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / КНЛУ. – К., 1999. – 30 с.
52. Шамаева Ю. Ю. Методологические проблемы нейросетевого моделирования распознавания вербализованных концептов эмоций / Юлия Юрьевна Шамаева // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – № 896. – С. 6–12.
53. Шестеркина Н. В. Миф как когнитивная парадигма / Н. В. Шестеркина // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2011. – №2. – С. 40–49.
54. Bierwiazzonek B. A Cognitive Study of the Concept of LOVE in English / Boguslaw Bierwiazzonek. – Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002. – 228 p.
55. Bishop C. M. Neural networks for pattern and concept recognition / C. M. Bishop. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 482 p.
56. Burke M. Iconicity and literary emotion // European Journal of English Studies. – 2001. — Vol. 5. — No. 1. — P. 31-46.
57. The Cognitive Linguistics Reader : [eds. V. Evans, B. Bergen and J. Zinken]. — L.; Oakville: Equinox, 2007. — 974 p.

58. Cognitive Poetics: Goals, Gains and Gaps : [eds. Geert Brone, Jeroen Vandaele]. – Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2009. – 560 p.
59. Croft W. and Cruse D. A. Cognitive Linguistics / William Croft and D. Alan Cruse. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 356 p.
60. Damasio A. The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness / Antonio Damasio. – San Diego etc.: Harcourt, A Harvest Book, 1999. – 386 p.
61. Danes F. Cognition and emotion in discourse interaction: A preliminary survey of the field / Frantisek Danes // Proceedings of the Fourteenth International Congress of Linguists : [eds. W. Bahner, J. Schildt, D. Viehveger]. – Berlin: Akademie Verlag, 1987. – P. 168–179.
62. Forceville Ch. Non-verbal and multimodal metaphor in a cognitive framework: Agendas for research / Charles Forceville // Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives: [eds. Kristiansen G., Archard M., Dirven R., Ruiz de Mendoza Ibáñez F.J.]. – Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2006. – P. 379-402.
63. Historical Cognitive Linguistics : [eds. Margaret E. Winters, Heli Tissari, Kathryn Allan]. – Berlin; New York: De Gruyter Mouton, 2010. – 365 p.
64. Kövesces Z. Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 223 p.
65. Lakoff G. and Johnson M. Metaphors We Love By / George Lakoff and Mark Johnson. – Chicago; London: The University of Chicago Press, 1980. – 242 p.
66. Lakoff G. and Turner M. More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor / George Lakoff and Mark Turner. – Chicago and London: The University of Chicago Press, 1989. – 230 p.
67. Nørgaard N. Key Terms in Stylistics / Nina Nørgaard, Beatrix Busse and Rocío Montoro. – London; New York: Continuum, 2010. – 269 p.
68. Morokhovskaya E.Ya. Fundamentals of Theoretical English Grammar / Emiliya Ya. Morokhovskaya. – K.: Vyshcha shkola, 1984. – 287 p.
69. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics : [eds. D. Geeraerts and H. Cuyckens]. – Oxford etc.: Oxford University Press, 2007. – 1334 p.
70. Seryakova I. I. Magic of Nonverbal Communication / Iryna I. Seryakova. Second ed., with additions and amendments. – K.: Освіта в Україні, 2009. – 161 p.
71. Tissari H. LOVESCAPES: Changes in Prototypical Senses and Cognitive Metaphors since 1500 / Heli Tissari. – Helsinki: Société Néophilologique, 2003. – 470 p.
72. Turner M. The Literary Mind. The Origins of Thought and Language / Mark Turner. – New York; Oxford: Oxford University Press, 1996. – 187 p.
73. Vorobyova O. Caught in the web of worlds II: Postmodernist wanderings through the ASC labyrinths in Kazuo Ishiguro's *The Unconsoled*: Philosophy, emotions, perception / Olga Vorobyova // Languages, Literatures and Cultures in Contact. English and American Studies in the Age of Global Communication. Vol. 2: Language and Culture : [eds. Marta Dąbrowska, Justyna Leśniewska and Beata Piątek]. – Kraków: Jagiellonian University Press, 2012 (in print).
74. Vorobyova O. "The Mark on the Wall" and literary fancy: A cognitive sketch / Olga Vorobyova // Cognition and Literary Interpretation in Practice : [eds. Harri Veivo, Boo Pettersson and Merja Polvinen]. – Helsinki: Helsinki University Press, 2005. – P. 201–217.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

75. Гумилев Н. Сочинения / Николай Гумилев. – Екатеринбург: У-Фактория, 2003. – 677 с.
76. Костенко Л. Вибране / Ліна Костенко. – К.: Вид-во художньої літератури "Дніпро", 1989. – 559 с.
77. Пастернак Б. Стихотворения. Поэмы. Переводы / Борис Пастернак : [Сост., вступ. статья и примеч. Л. Озерова]. – М.: Изд-во "Правда", 1990. – 559 с.

УДК 81'1

VOROBYOVA O. P.

CONCEPT STUDIES IN UKRAINE: GAINS, GOALS AND GAPS